

Érdeklődés vezette tanulás

2022.11.07.

Szemináriumi Útmutató

A szeminárium célja

A szeminárium célja, hogy a résztvevők megismerjék az érdeklődés vezette tanulás filozófiáját és az erre is alapozó önkormányzó iskola elveit és gyakorlatát. Ezzel a tudással egyszerre lesz reményeim szerint a résztvevők:

- Önállóbbak
- Cselekvőképesebbek
- Önkormányzásra és felelősségvállalásra képesek.

Ebben a folyamatban segíthet, ha valaki még a szeminárium előtt átnézi ezt az útmutatót. Ha kérdései vannak, akkor azokat összeírhatja, átadhatja a szeminárium vezetőjének, vagy elmondhatja a megnyitó körök valamelyikén.

Így érthetik meg a résztvevők, hogy miért történhet ugyanez meg az ilyen elveket valló iskolákban az ott élő és tanuló gyerekekkel.

Ez az írás bevezető és magyarázat arra, hogy hogyan és miért folyik így a munka a szeminárium ideje alatt!

Fontos megjegyezni, hogy itt egyfajta végállapotot szimulálunk. Az iskolában fontos a fokozatosság elve! Mindenkinek magának kell megtalálni a lépcsőfokokat, amik egy jó tanulási környezethez vezethet. Itt csak a lehetséges irányokról beszélünk. A végeredmény sem lesz soha egy statikus helyzet, amit nem kell újra és újra finomhangolni.

A fejezetek végén linkek találhatóak, amelyeken el lehet indulni egy-egy rész téma alaposabb felfedezése felé.

A szeminárium résztvevőinek szokatlan szerepe

A résztvevők szerepe a szemináriumon (ahogy a gyerekek szerepe az iskolában) radikálisan megváltozik. A helyett, hogy a kioktatás tárgyai lennének, mindenki a saját tanulásának alanya. A helyett, hogy kényelmesen hátradőlne és a felajánlott tananyagot elfogadná vagy elutasítaná (vagy akár megtorpedózná), vagy a tananyagot "elfogyasztaná" és megfelelő stratégiákkal a neki előírt célokat többé vagy kevésbé jól elérné, a nyitott tanulásnál abba a szokatlan szituációba jut, hogy nem kell tanulnia, hanem szabad tanulnia.

Azon túl, hogy a tanuló többé **nem** hagyatkozhat a tanár rendet teremtő kezére, hanem meg kell tanulnia magának azt, hogy másoknak egyéni módon különféle felfogásaik, különféle cselekvési stratégiáik vannak. Ezeket meg kell tudni ismernie, elfogadnia vagy adott esetben tiltakoznia ellenük. Meg kell tanulnia a többiekre figyelemmel lenni, és egy időben ezzel a tanuló csoportban kiharcolni egy helyet. Megtanulni, hogy cselekvésüknek másokra következményei vannak, és hogy ezek a következmények miatt, a tanulóközösség őket felelősségre vonhatja.

Ha ezt a tanulási és életformát már az alapozó iskolában a kezdetektől gyakorolják, akkor a felsőbb iskolákban nem jelentkezik átállási problémák.

A résztvevők az iskola előtt sok élettapasztalatot szereztek, és az osztályban ezeknek az élettapasztalatoknak megfelelően cselekszenek. Ezekből a különféle cselekvési stratégiákból idővel szabályok alakulnak ki, amire a résztvevőknek szükségük van, hogy egymással kijöjjenek és érdeklődésüknek és igényeiknek utána tudjanak járni.

A szabályok, amiket a szeminárium elején kapnak azt szolgálja, hogy a munka elindulhasson. Egyetlen szabály sincs azonban köbe vésve.

Bővebben és specifikusan a tanulókra vonatkoztatva: Falko Peschel: A feladatok mechanikus elvégzőjétől a feltalálóiig)

A szemináriumvezető szokatlan szerepe

A **tanár szerepe** radikálisan megváltozik: A helyett, hogy ellenőrizné, hogy tanulói azt tanulják-e, amit nekik tanulni feladott, a tanár most a tanulás támogatója, aki minden tanulónak segít,

- azt tanulni,
- azt megvizsgálni,
- azt megfigyelni,

ami a tanulót érdekli, és segít a tanulónak ezt a folyamatot tudatosan irányítani. Ahelyett, hogy a tanulóban egy hiányt látna és láttatna (Ezt nem tudod még!), egy másik szemlélet lép életbe, ami a tanulót támogatja (Ezt már kitaláltam!) és egy az egyéni (individuális) növekedésre orientáló kísérést végez, aminek keretében utalást ad dolgokra, ami például a tanuló számára még ismeretlen, vagy fontos összefüggés, vagy ellentmondás. Döntő azonban az, hogy egyedül a tanuló az, aki az egész holisztikus (komplex) tanulási folyamat irányítása és intenzitása felől dönt.

Ehhez jön még, hogy a tanár az osztálybeli és az azon túli egész társas folyamattal kapcsolatban többé **nem** dönt. A tanulók azok, akik ezekért a folyamatokért felelősek, a tanár csak a közösség egyik tagja. **Nem** központosítja a tanulási folyamatokat arra alapozva, hogy egy tudásbeli előnye van, **nem** érvényesíti akaratát társas normákkal kapcsolatban, azon az

alapon, hogy ő a kinevezett birtokosa a tanári hivatásnak. A résztvevők iskolán kívüli kapcsolatainak megválasztását **nem** befolyásolja döntően. Még a társas normák betartása sem a tanár feladata. A továbbiakban **nem** ő osztja ki a büntetéseket, ha valaki bizonyítottan megszegte azokat.

A tanár nem húzódhat vissza a néma megfigyelő szerepébe, és nem hagyhatja magára az osztályt. Ő az, aki a tanulók összes aktivitását támogatja – legyen az szaktárgyi/vagy szaktárgyakon átívelő komplex, vonatkozzon a társas viszonyokra, vagy az osztályon kívüli kapcsolatokra.

Részletesebben: A tanár új szerepe: A kioktatótól a tanulás kísérőéig

A tanulás folyamatáról

A résztvevők nincsenek alávetve annak, hogy csak meghatározott szakmai tárgyak szerint tanuljanak. Érdeklődésük sokkal inkább meghatározza azt, hogy a szaktárgyakon átívelő módon mit tanulnak, illetve az, hogy milyen társas folyamatok zajlanak a résztvevők között.

Mindenkinek lehetősége van arra, hogy megfelelő szervezeti formát találjon ki, – amely alapvetően különbözhet a szokásos tanítás szervezeti módszerétől – és amely alkalmas arra, hogy érdeklődését ebbe a formába belevigye és ezen keresztül meghatározza azt, hogy hogyan használja fel a tanulási idejét. Résztvevők, akiknek hasonló érdeklődésük van, együtt működhetnek egymással, de dolgozhatnak önállóan is. Ezen az úton előáll egy az érdeklődésekből álló keverék, amelyben benne vannak az egyéni munkatervek. Az ehhez szükséges időről a tanulók maguk között egyeznek meg. Mindenki eldöntheti, hogy egy ilyen munkához csatlakozik, vagy egyedül egy másikat indít el. Természetesen az is előfordulhat, hogy valaki egyedül dolgozik.

A munkák eredményeit a résztvevők bemutatják a közösségének. A

munkában együttműködők ismereteiknek megfelelően megválaszolják a többi résztvevő kérdéseit. Így újabb munkatervek keletkezhetnek, vagy egy egy téma “pihen” egy meg nem határozott ideig.

Az elvégzett munkákat, amennyiben azok szerzői hozzájárulnak dokumentáljuk, összegyűjtjük és ezek alkotják majd a szeminárium “emlékezetét”. Nemcsak az eredményeket dokumentáljuk, hanem a munka és kutatások *módszereit*, másképpen azt, ahogy a munka eredménye létrejött. Így az “emlékezet” nemcsak egy tudástár, hanem egyben egy módszergyűjtemény is lesz.

A bemutató körök szerepe

Az önszabályozó társas-nevelés központi eleme a találkozás a tanácskozó és bemutató körökben. Ez mintegy ellenpólusa annak a centrifugális tendenciának, amit az egyén által vezérelt, egyénre szabott tanulás jelent. A kör-találkozások hatást gyakorolnak a társas és kognitív tanulási folyamatokra.

- Sokoldalú impulzust adhat és kölcsönös kíváncsiságot éleszt;
- Az egyéni munkának cél perspektívát ad; (bemutatni amit tanultál/készítettél a körben);
- A résztvevőknek/tanulóknak megadja, hogy büszkék lehessenek a munkájukra. Lehetőséget ad, hogy önmagukat értékeljék, és arra is, hogy mások értékeljék őket.
- A kérdésekkel, megjegyzésekkel a többi gyerek és a tanárok a témához kapcsolódó impulzust adnak;
- Tudatossá teszi és fenntartja a tudatosságot, hogy az iskola a tanulás helye
- A reggeli iskolakezdekéskor és a szünet után egy gyors “beszállást” tesz lehetővé
- Inspirálja a csoportos munkát, mert a körben megállapodások és ötletek gyorsan és effektíven köttetnek.

- Támogatja a társas (szociális) tanulást, mert a tanulócsoporthoz gyorsan egyszerűen és természetesen bevonható a mindennapi problémamegoldásba
- Egy demokratikus gyűlés amely alátámasztja, hogy minden résztvevő egy közösséget alkot
- A tanár megváltozott szerepe, mint aki egy az egyenjogúak között nyilvánvalóvá teszi, hogy a tanár bár más szerepeket is betölt, mégis a demokratikus folyamatok egyenjogú résztvevője.
- Az egyesek felelősségét láttatja a közösségért, a közösségen belül
- Az egyének önbizalmát erősíti, amikor feladatokat és kompetenciát kapnak.

Időbeosztás

Rövid bemutatkozás

Tanulási ciklus(ok)

1. Kezdőkör
2. Szabad Munka
3. Követő kör (Záró kör)

A kezdőkör szabályai:

- A körvezető adja meg a szót
- Mindenki jelzi, ha befejezte mondandóját

A körvezető feladata és megválasztása

(szavazás) – opcionális!

Summerhill stílus (8 résztvevőn felül)

- Megválasztva önként jelentkezők közül, egyszerű többséggel
 - A körvezető adja meg a szót,
 - Figyeli, hogy ki mindenki szeretne még beszélni. Nem feltétlenül tartja a jelentkezési sorrendet, ha valaki még nem szólt, akkor előnyt élvez,
 - Figyelmezteti a keresztbe beszélőket,
 - Figyelmezteti azokat, akik az engedélye nélkül beszélnek,
 - Ha valaki többszöri kérés ellenére zavarja a beszélgetést, akkor kizárja,
 - Ha maga szólni akar, akkor átadja a hivatalát,
 - Szól, ha valaki csak magát ismétli.
-
- A körvezető leteheti hivatalát, többségi döntéssel le lehet váltani
 - A szeminárium vezetője csak abban az esetben tölti be ezt a hivatalát, ha nincs senki aki ezt vállalná.
 - A körvezető megkérhet valakit, hogy segítsen neki munkájában.

Körbeszélgetés stílus (max 8 fő)

A körvezető segítői

Emberek, akik valamilyen közhasznú funkciót töltenek be. Választottak és leválthatók!

A szeminárium időrendjének elfogadása

Mindez egy javaslat, amin a tapasztalatok alapján változtatni lehet.

A szemináriummal kapcsolatos igények megbeszélése

Kérdések és válaszok – közös megbeszélés

Bevezető bemutató, tartja a szemináriumvezető

- Mi a demokratikus iskola és az érdeklődés vezette tanulás? (link)

Egy kör megbeszéléssel minden résztvevő “beszéde” után a következő kérdésekről:

- Miért vagyok itt? Milyen elvárásokkal érkeztem?
- Mit tudok az érdeklődés vezette tanulásról?
- Hogyan szeretek tanulni? Hogyan tudom a környezetet úgy alakítani, hogy erre lehetőségem legyen?
- Mivel szeretnék most foglalkozni az elkövetkező órákban?

Kezdőkör

Bemutatók (kivéve az első kört)

- Bemutató
- Megbeszélés, értékelés

Gyűlés

A gyűlésvezető feladatai

- Konfliktusok
- Szabály módosítások
- Mivel fogok foglalkozni?

Szabad munka

A szabad munkáról általában

Hannelore Zehnpfennig: Miért hagytam fel a frontális tanulással.

A szabad munka szabályai (javaslat):

Tevékenység a kezdőkörben – befejező rész

1. Az első szabad kör előtt a szemináriumvezető egy rövid összefoglalást ad a rendelkezésre álló magyar nyelvű szakirodalomról.
2. A szemináriumvezető moderálja a beszélgetést arról, hogy ki mivel szeretne foglalkozni. **Ennek befejeztével a kör kör végén mindenki elmondja a többieknek, hogy mivel szeretne foglalkozni.** (Ez lehet valami az ajánlott témák közül, de lehet a saját praxisból, olvasmányokból stb.) Akinek nincs ötlete, az marad a körben és egy beszélgetés segíthet neki megtalálni valamit, ami érdekelheti. Eközben a többiek már dolgoznak. A szabad munka ideje alatt lehetséges lazítani, **de nem lehet zavarni másokat és senkitől nem lehet a teret, amit használ, elvenni.**
3. Mindenki maga választ, hogy **mivel** szeretne foglalkozni (az itteni javaslat végén felsorolt témák csak javaslatok!)
4. Mindenki maga választja meg, hogy **kivel** dolgozik (egyedül, párban, csoportban)

5. Mindenki maga választja meg a **módszert**, ahogy az adott témát feldolgozza
6. A tanulási idő alatt mindenki meggondolhatja magát és más tevékenységbe kezdhet! Nem kell semmit befejezni!
7. Mindenki konzultálhat bárki mással is, beleértve a szemináriumvezetőt.
8. Aki valamit szeretne előadni, az felírja magát a listára! A bemutató formája különféle lehet. (Lásd E. függelék)
9. Van egy ülő-alkalmatosságokból kialakított kör, ahova mindazt, amit napközben csinálunk, "összehordjuk", és megbeszéljük mire jutottunk velük.

Mindezek a szabályok alkotják a tanulás szociális környezetét!

Milyen szabályokra lenne még szükségünk, mit hagyjunk el?

Szabad munka (kb. 1 óra)

A munka az első bemutató körben folytatódik: (hossza a bemutatók számától függ)

A bemutató formái:

- Kiselőadás
- Power Point
- Egyéb kreatív megoldás / pl. Színjáték (**Lásd még E. függelék**)

1. Bárki(k) elmesélheti(k) **önkéntesen** azt amivel

foglalkozott(tak).

2. A bemutatót megbeszélés követi, amit a téma előadói vezetnek.1

1. Kérdések és válaszok
2. Megjegyzések és továbbfejlesztési javaslatok
3. Önértékelés és értékelés

Szünet

Záró foglalkozás:

Mi történik, ha nincs frontális tanítás?

Mennyiben más a tanár szerepe?

Milyen képességek szükségesek a tanárnak (Bas tanári készségek)

A frontális tanítás problémái és a szabad tanulás nehézségei

Reflexiók kérdések, tervek

Zárókör a szeminárium végén:

- Mit tanultam a szeminárium folyamán?
- Hogyan lehet mérni a nyitott tanulás hatását? Csökkenő "rendetlenség", koncentrált figyelem....
- Mit viszek magammal?
- Milyen kérdésekre keresem továbbra a választ?
- Mi volt jó?
- Mi volt rossz, és miként lehetne a jövőben elkerülni?

Lehetséges szerepjátékok:

- Tanár elmagyarázza az open learninget a kollégájának, szülőknek, gyerekeknek, miniszternek, kutatónak

Függelékek

A: Bemutatósi formák

- **Nagy formák:** Kiállítás, Tüntetés, Kísérlet, Kirándulás...
- **Szóbeli bemutatás:** Előadás, Elmesélés, Felolvasás, Tanbeszélgetés, Kvíz, Vita, Probléma-beszéd (Szókratikus beszélgetés), Konfliktus-bemutatás, Interjú, Szakértő kérdezés, Brainstorming
- **Szimulációs bemutatás:** Pódiumbeszélgetés, Szakértő kérdezés, Beszélgetés vendégekkel, Bíróság, Per, Pro és Kontra, Talkshow
- **Írásbeli bemutatás:** Előadás, Élménybeszámoló, Dokumentáció, Szabad szöveg, Kérdőív, Levelezés, Faliújság, Falfirka, Ujság, Kártyák
- **Grafikus bemutatás:** Kép, Rajz, Grafika, Terv, Táblázat, Folia, Fríz, Kollázs, Képregény, Plakát, Képeskönyv, Naptár
- **Nyomtatott bemutatás:** Számítógép nyomtatás, Linó, Fametszet, Gipszforma ...
- **Vizuális bemutatás:** Fotóriport, Diavetítés, Videó Film, TV-Műsor, Trükkfilm...
- **Hang bemutatás:** Hang Kollázs, Hangfelvétel, Hanginstalláció, Rádióműsor, Interjú, Hangjáték, Hang-Képshow
- **Zenei bemutatás:** Zenei előadás, Koncert, Tánc...
- **Modellszerű bemutatás:** Dioráma / Kiállítási szekrény, Kiállító asztal, Modell építés, Funkcionáló modell, Eredeti megépítés, ...
- **Színpadi / Gesztus bemutatás:** Pantomim, Bábszínház, Árnyjáték, Szerepjáték, Állókép, Színház: kísérleti, abszurd...

B: Egy praktikus tábla:

Egy lehetséges megoldás az önkormányzat működésének segítésére

Ha egyszer tisztázódott, hogy mi egy közösségben a demokratikus döntések „területe”, akkor érdemes egy nagy helyet csinálni, mondjuk öt kisebb területtel. Mi kerül hova ezen a táblán?

1. Dolgok, amikről nem dönthetünk (fájdalmas, de vannak, és gyakran fontosak!)
2. Amit eldöntöttünk és bevált. Itt lehet a dolgokat visszanezteni
3. Ami kipróbálás alatt van. Erre van közös döntés, de még egyszer meg lesznek beszélve, mielőtt tovább menetelnek a 2. pont alá.
4. Javaslatok. Itt még mindent történhet. Itt forrnak a javaslatok döntésekké, megbeszélések, viták, átgondolások folyamán. Ha megszavaz valamit a közösség, akkor az megy a 3. pont alá
5. Megfigyelések, amikhez még nem értek javaslatok (talán soha nem is kell rá se javaslat, se döntés), de valakinek fontosak, hogy a többiek tudják: én így láttam. Egy részük idővel a 4. pont alá kerül, kiegészítve lehetséges megoldásokkal.

Ajánlott irodalom

- Leonard Turton portréja I-II. ()
- Hannelore Zehnpfennig: Miért hagytam fel a frontális tanítással
- Fóti Péter: Nincs jó büntetés (A Dartington Hall iskola önkormányzatának tapasztalatai)
- Hans Brügelmann: A tanítás megnyitásának dimenziói
- Falko Peschel: Bevezető a “Nyitott tanítás” c. könyvhöz
- Falko Peschel: A tanulás demokratizálása

- Peschel – Fóti: Mi az érdeklődés vezette önirányító és önszabályozó tanulás
- Bas Rosenbrand: Körbeszélgetés (Saxum kiadó)
- Fóti Péter: A gyűlésvezető intézménye...
- Jason Preater: A te demokratikus gyűlésed
- Jason Preater: Demokratikus gyűlések mindenütt?
- Bas Rosenbrand: Tanári készségek és eszközök egy demokratikus iskolában
- Falko Peschel: A projekt módszer ()

2022 november